

Бартенєва І. О.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
ДЗ "Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського", м. Одеса

Ноздрова О. П.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
ДЗ "Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського", м. Одеса

УДК 37.011.32+37.026+504+165.74

DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc251026.04>

МУЛЬТИПЛІКАТИВНІСТЬ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах сьогодення відбуваються динамічні трансформації відносин суспільства з навколишнім середовищем. Бережливе ставлення до природи є невід'ємною складовою наукового світогляду, що вимагає розвитку взаємодії в системі "людина-природа" й формування у майбутніх фахівців екокультурної компетентності.

Екокультурна компетентність – це системна інтегративна якість особистості, яка характеризує здатність вирішувати різного рівня екологічні завдання у життєвих ситуаціях та професійній діяльності, на основі сформованих цінностей, мотивів, досвіду, індивідуальних особливостей, потреб, норм моралі.

Поняття "екокультурна компетентність" має універсальний, міждисциплінарний, інтегральний, соціокультурний характер. Принципами формування цієї компетентності як складової підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти та виховання учнів є: принцип природовідповідності, принцип культуровідповідності, принцип екогуманізму або морального імператива.

Функціями екокультурної компетентності вчителя є: мотиваційно-спонукальна (стимулює вчителя до реалізації свого творчого потенціалу в сфері еколого-педагогічної діяльності); гностична (активізує самоосвітню діяльність вчителя в екологічній сфері); емоційно-вольова (актуалізує здатність вчителя до прояву витримки, наполегливості, мобілізації своїх зусиль до подолання труднощів у процесі екологічного виховання та освіти молоді); технологічна (реалізація індивідуальної системи професійних еколого-педагогічних знань, умінь, навичок у реальному освітньому процесі); рефлексивна (систематичний самоаналіз учителем свого рівня професійної еколого-педагогічної діяльності та

розробки на цієї основі програм самовдосконалення в сфері екологічного виховання та освіти молоді) [2].

Стосовно професійної педагогічної діяльності сутністю екокультурної компетентності постає теоретична, практична готовність педагога до здійснення екологічної освіти та виховання учнів. Екокультурна компетентність педагога це знання основ природничих наук, екології, екологічна освіта, екологічна вихованість, здатність до діяльності зі збереження навколишнього середовища та ін [1].

Характерна особливість ефекту мультиплікативності загальновідома і полягає у здатності нарощувати прогнозований результат, суттєво більший за сумарний. Цей ефект виявляється за певних обставин, що передбачають урахування найбільш суттєвих чинників, які впливають на досліджуваний процес і не вступають у протиріччя один з одним.

Ми досліджували мультиплікативність методологічних підходів до формування екокультурної компетентності майбутніх учителів та визначили їх, а саме: аксіологічний, діяльнісний, синергетичний, особистісно-орієнтований. Синергетичний підхід до процесу формування екокультурної компетентності майбутніх учителів вимагає взаємопов'язаного розвитку всіх складових цього феномену в їх взаємозалежності, взаємному впливові один на одного і на інтегруючий результат – рівень сформованості екокультурної компетентності особистості, який виявляється як в ставленні людини до природи, осмисленні законів її розвитку, так і в діяльності індивіда у соціумі.

Для забезпечення ефективності формування екокультурної компетентності майбутніх учителів було створено комплекс педагогічних умов: спрямованість освітнього процесу в закладі вищої освіти на розвиток особистості студента, майбутнього професіонала, здатного до еколого-педагогічної діяльності; екологічна обізнаність викладачів, їх готовність до професійної інтеграції у процесі формування екокультурної компетентності студентів; реалізація синтезу природничої, соціально-екологічної, психолого-педагогічної, еколого-методичної складових підготовки випускників закладу вищої освіти до професійної еколого-педагогічної діяльності; єдність теоретичної та практичної підготовки студентів; активізація аксіологічного потенціалу студентів на всіх ступенях екологічної освіти; заохочення студентів до активної еколого-мотивованої діяльності.

Актуальними видами екокультурної діяльності виступили: мисленнєва діяльність у науковій, освітній, культурологічній галузі з дослідження питань формування і розвитку екологічної культури, мотивація екологічної поведінки особистості; впровадження здорового способу життя, опанування культури здоров'язбереження; творча художня діяльність, що народжує витвори мистецтва, що відображають красу нашої землі, любов до всього живого і є компонентом свідомої екологічної діяльності. Моральними засадами екологічної діяльності майбутніх

учителів є відмова від байдужості до антиекологічної поведінки людей, які оточують, громадянська мужність, потреба для викриття правопорушень і злочинів стосовно охорони довкілля і здоров'я людини. Ефективність екологічної діяльності залежить від правильної орієнтації всіх її видів і форм в системі "суспільство-природа", розвитку ініціативи і активності громадян, культури здійснення природоохоронної, ресурсозберігаючої діяльності і відсутність формалізму в цій роботі [3].

Дбайливе ставлення до довкілля, запобігання екологічній катастрофі, загибелі природи є "збереження людини як біосоціальної структури", людини, яка здатна усувати вичерпаність можливостей екстенсивного шляху розвитку людства. Заклад вищої освіти повинен реалізовувати такі цілі згідно з темою дослідження: оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями узагальненого комплексного характеру; здійснення інтегративного підходу до формування екологічних цінностей; реалізація системного підходу до дослідження питання функціонування природи та суспільства; побудова ековідповідного освітнього процесу. Підвищення рівня сформованості екокультурної компетентності майбутніх учителів неможливе без унесення в освітній процес нових, екоцентричних компонентів, які впливають на їхню професійну підготовку.

Отже, ефективність формування екокультурної компетентності майбутніх учителів значно підвищиться, якщо педагогічне управління даним процесом буде здійснюватися на основі: міждисциплінарного підходу до екологічної освіти у межах інтеграції циклів природничої, екологічної, психолого-педагогічної, методичної підготовки майбутніх учителів; принципу відображення у змісті екологічної освіти регіональної специфіки; урахування індивідуальних особливостей студентів; професійної інтеграції всіх учасників формування екокультурної компетентності; розвитку рефлексивної культури майбутнього педагога; стимулювання самоосвітньої діяльності в екологічній сфері. Вищезазначене й доведе мультиплікативність методологічних підходів до формування екокультурної компетентності майбутніх учителів в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Основи екології та екологічного права: навчальний посібник; За заг. ред. Ю.Д. Бойчука і М.В. Шульги. Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. 352 с.
2. Пузир Т.М. Екологічна освіта на шляху до сталого розвитку. *Проблеми сучасної екологічної освіти*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 10-річчю факультету екології і сталого розвитку. Київ, 13-14 жовтня 2014. С.64–65.
3. Шаповал Л.М. Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів України до природоохоронної роботи в школі (50-80 рр. XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Харків, 2000. 217 с.